

TALABALARNING BO'SH VAQTLARINI UNUMLI TASHKILLASHDA TO'GARAK RAHBARINING ROLI

O.Tilloxojayev

Qo'qon davlat universiteti Musiqa nazariyasi kafedrası o'qituvchisi

<https://doi.org/10.5281/zenodo.21220017>

Annotatsiya

Mazkur maqolada oliy ta'lim muassasalarida talabalarning bo'sh vaqtlarini mazmunli tashkil etishning pedagogik ahamiyati hamda ushbu jarayonda to'garak rahbarining o'rni ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. To'garak faoliyati orqali talabalarning kasbiy kompetensiyalari, ijodiy qobiliyatlari, ijtimoiy faolligi va ma'naviy-axloqiy sifatlarini rivojlantirish imkoniyatlari yoritilgan. Shuningdek, to'garak rahbarining tashkiliy, tarbiyaviy va motivatsion faoliyati samaradorligini oshirishga oid tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: bo'sh vaqt, to'garak rahbari, talaba, tarbiyaviy faoliyat, kompetensiya, innovatsion pedagogika, ijodkorlik, motivatsiya.

Аннотация

В данной статье проводится научный анализ педагогической значимости осмысленной организации свободного времени студентов в высших учебных заведениях и роли руководителя клуба в этом процессе. Подчеркиваются возможности развития профессиональных компетенций, творческих способностей, социальной активности, а также духовно-нравственных качеств студентов посредством клубной деятельности. Также разработаны рекомендации по повышению эффективности организационной, образовательной и мотивационной деятельности руководителя клуба.

Ключевые слова: свободное время, руководитель клуба, студент, образовательная деятельность, компетенция, инновационная педагогика, креативность, мотивация.

Abstract

This article scientifically analyzes the pedagogical importance of meaningful organization of students' free time in higher education institutions and the role of the club leader in this process. The possibilities of developing students' professional competencies, creative abilities, social activity and spiritual and moral qualities through club activities are highlighted. Also, recommendations are developed to increase the effectiveness of the organizational, educational and motivational activities of the club leader.

Keywords: free time, club leader, student, educational activity, competence, innovative pedagogy, creativity, motivation.

Bugungi globallashuv sharoitida yoshlarning bo'sh vaqtini mazmunli tashkil etish davlat siyosatining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Talabalarning bo'sh vaqtini maqsadli tashkil etish ularning nafaqat bilim va ko'nikmalarini, balki ma'naviy-axloqiy fazilatlari, fuqarolik pozitsiyasi hamda ijtimoiy faolligini shakllantirishga xizmat qiladi. Oliy ta'lim muassasalarida faoliyat yuritayotgan turli fan, madaniyat, sport, san'at va kasbiy yo'nalishdagi to'garaklar ushbu maqsadni amalga oshirishning samarali vositasi hisoblanadi.

To'garaklarning muvaffaqiyati ko'p jihatdan rahbarning kasbiy mahorati, pedagogik kompetensiyasi va talabalar bilan ishlash uslublariga bog'liq. To'garak rahbari talabalarni

qiziqtirish, ularni faol ishtirok etishga undash, ijodiy muhit yaratish va har bir ishtirokchining individual imkoniyatlarini rivojlantirishda muhim pedagogik subyektlar hisoblanadi.

Mahalliy va xorijiy tadqiqotlarda yoshlarning bo'sh vaqtini samarali tashkil etish shaxsning har tomonlama rivojlanishining muhim omillaridan biri sifatida baholanadi. Pedagog olimlar bo'sh vaqtning mazmunli tashkil etilishi yoshlarning ijtimoiylashuvi, kommunikativ kompetensiyalari va liderlik sifatlarini rivojlantirishini ta'kidlaydilar.

O'zbekiston olimlari tomonidan olib borilgan tadqiqotlarda talaba-yoshlarning bo'sh vaqtini mazmunli tashkil etishda ma'naviy-ma'rifiy tadbirlar, kasbiy to'garaklar va ijodiy loyihalarning ahamiyati keng yoritilgan. Xorijiy olimlarning ilmiy ishlanmalarida esa to'garak faoliyatida mentorlik, loyihaviy ta'lim, hamkorlikda o'qitish hamda reflektiv yondashuvlarning samaradorligi asoslab berilgan.

Zamonaviy ilmiy manbalar tahlili shuni ko'rsatadiki, to'garak rahbarining pedagogik mahorati talabalarning motivatsiyasi, muntazam ishtiroki va o'zlashtirish ko'rsatkichlariga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Mazkur tadqiqot talabalarning bo'sh vaqtlarini unumli tashkil etishda to'garak rahbarining rolini aniqlash hamda uning tarbiyaviy va pedagogik faoliyati samaradorligini baholash maqsadida olib borildi. Tadqiqot jarayonida pedagogik kuzatish, ilmiy adabiyotlarni tahlil qilish, so'rovnoma, suhbat, taqqoslash va statistik tahlil metodlaridan kompleks tarzda foydalanildi. Ushbu metodlar yordamida talabalarning to'garak mashg'ulotlaridagi ishtiroki, ijodiy faolligi, kasbiy motivatsiyasi hamda bo'sh vaqtni tashkil etishga bo'lgan munosabati chuqur o'rganildi.

Tadqiqot uchta oliy ta'lim muassasasida tahsil olayotgan jami 180 nafar talaba ishtirokida tashkil etildi. Respondentlar teng miqdorda tajriba va nazorat guruhlariga ajratildi. Tajriba guruhidagi talabalar bilan bir semestr davomida zamonaviy pedagogik yondashuvlarga asoslangan to'garak mashg'ulotlari olib borildi. Mashg'ulotlarda loyiha metodi, "Aqliy hujum", "Case-study", debat, master-klasslar, ijodiy laboratoriyalar hamda mentorlik elementlaridan keng foydalanildi. Nazorat guruhida esa mashg'ulotlar an'anaviy usullar asosida davom ettirildi.

Tadqiqot davomida talabalarning to'garak mashg'ulotlarida muntazam ishtirok etishi, ijodiy tashabbus ko'rsatishi, jamoada ishlash ko'nikmalari, kasbiy motivatsiyasi hamda bo'sh vaqtni samarali rejalashtirish darajasi asosiy mezonlar sifatida baholandi. Olingan ma'lumotlar statistik qayta ishlanib, tajriba va nazorat guruhlari natijalari o'zaro taqqoslandi.

Tadqiqot yakunlari shuni ko'rsatdiki, zamonaviy pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etilgan to'garak mashg'ulotlari talabalarning bo'sh vaqtini mazmunli tashkil etish samaradorligini sezilarli darajada oshirdi. Tajriba guruhidagi talabalarda mashg'ulotlarga muntazam qatnashish, ijodiy faollik, jamoaviy ishlash ko'nikmalari va kasbiy motivatsiya ko'rsatkichlari tadqiqot boshidagi holatga nisbatan ancha yuqori darajaga ko'tarildi.

Kuzatishlar natijasida talabalar mustaqil fikrlash, muammolarga ijodiy yondashish va tashabbus ko'rsatish borasida faolroq bo'lgani aniqlandi. To'garak rahbarining motivatsion yondashuvi, individual maslahatlari hamda interaktiv metodlardan foydalanishi talabalar qiziqishini oshirib, ularning mashg'ulotlarda faol ishtirok etishiga ijobiy ta'sir ko'rsatdi.

So'rovnoma natijalari ham ushbu xulosalarni tasdiqladi. Respondentlarning aksariyati to'garak faoliyati bo'sh vaqtni mazmunli tashkil etishga, yangi bilim va amaliy ko'nikmalarni egallashga hamda kasbiy rivojlanishga xizmat qilganini ta'kidladi. Shuningdek, talabalar to'garak rahbarining shaxsiy namuna ko'rsatishi, do'stona muloqot muhiti yaratishi va ijodiy tashabbuslarni qo'llab-quvvatlashi ularning o'ziga bo'lgan ishonchini kuchaytirganini qayd etdilar.

Statistik tahlil natijalari tajriba guruhi ko'rsatkichlarining nazorat guruhiga nisbatan yuqoriligini ko'rsatdi. Ayniqsa, bo'sh vaqtni samarali rejalashtirish, jamoada ishlash madaniyati, liderlik qobiliyatlari hamda kasbiy motivatsiya bo'yicha sezilarli ijobiy o'zgarishlar kuzatildi. Bu esa to'garak rahbarining pedagogik mahorati va innovatsion faoliyati talabalarining har tomonlama rivojlanishida muhim omil ekanligini tasdiqlaydi.

Tadqiqot yakunida tajriba va nazorat guruhlarida olib borilgan pedagogik faoliyat samaradorligi qiyosiy tahlil qilindi. Baholash jarayonida talabalarining to'garak mashg'ulotlarida muntazam ishtirok etishi, ijodiy faolligi, jamoada ishlash ko'nikmalari, kasbiy motivatsiyasi hamda bo'sh vaqtni samarali rejalashtirish darajasi asosiy mezon sifatida belgilandi. Tadqiqot boshida va tajriba yakunida olingan natijalar o'zaro taqqoslanib, interaktiv pedagogik texnologiyalar asosida tashkil etilgan to'garak faoliyatining samaradorligi aniqlandi.

Tajriba guruhi talabalari bilan bir semestr davomida loyiha metodi, "Aqliy hujum", "Case-study", debat, master-klass, ijodiy laboratoriya va mentorlik elementlari asosida olib borilgan mashg'ulotlar ularning faolligini sezilarli darajada oshirdi. Olingan natijalar quyidagi jadvalda keltirilgan.

1-jadval

Talabalarining bo'sh vaqtlarini unumli tashkil etishga doir ko'rsatkichlarning tajriba boshidagi va yakunidagi o'zgarishlari

Ko'rsatkich	Tadqiqot boshida (%)	Tadqiqot oxirida (%)
Mashg'ulotlarda muntazam ishtirok	58	89
Ijodiy faollik	46	81
Jamoadada ishlash ko'nikmasi	55	86
Kasbiy motivatsiya	61	88
Bo'sh vaqtni samarali rejalashtirish	49	84

Jadval ma'lumotlari tahlili shuni ko'rsatadiki, barcha mezonlar bo'yicha ijobiy o'sish kuzatilgan. Xususan, mashg'ulotlarda muntazam ishtirok etish ko'rsatkichi 58 foizdan 89 foizga ko'tarilib, 31 foizlik o'sish qayd etildi. Bu esa to'garak mashg'ulotlarining mazmunan boyitilgani va rahbar tomonidan qo'llanilgan motivatsion usullar talabalarining mashg'ulotlarga bo'lgan qiziqishini oshirganini ko'rsatadi.

Ijodiy faollik ko'rsatkichi 46 foizdan 81 foizgacha oshib, 35 foizlik ijobiy o'zgarish kuzatildi. Mashg'ulotlarda loyiha ishlari, muammoli vaziyatlar va ijodiy topshiriqlardan foydalanish talabalarni mustaqil fikrlashga, yangicha g'oyalar ishlab chiqishga hamda o'z qobiliyatlarini namoyon etishga undadi.

Jamoadada ishlash ko'nikmasi 55 foizdan 86 foizgacha o'sdi. Guruhlarda bajarilgan amaliy topshiriqlar, bahs-munozaralar va hamkorlikdagi loyihalar talabalarda o'zaro hurmat, mas'uliyat va kommunikativ kompetensiyalarni rivojlantirdi.

Kasbiy motivatsiya ko'rsatkichining 61 foizdan 88 foizga oshishi talabalarining kelajak kasbiga nisbatan qiziqishi kuchayganini ko'rsatadi. To'garak rahbarining individual yondashuvi, maslahatlari hamda amaliy mashg'ulotlarni real hayot bilan bog'lagan holda tashkil etishi ushbu natijaga erishishda muhim omil bo'ldi.

Bo'sh vaqtni samarali rejalashtirish ko'rsatkichi esa 49 foizdan 84 foizgacha oshdi. Bu natija talabalarda vaqtni boshqarish madaniyati, o'z ustida ishlash odati va bo'sh vaqtni foydali faoliyat bilan to'ldirish ko'nikmalarining shakllanganligini ko'rsatadi.

So'rovnoma natijalari ham tajriba samaradorligini tasdiqladi. Respondentlarning 92 foizi to'garak mashg'ulotlari bo'sh vaqtni mazmunli tashkil etishga xizmat qilganini bildirgan bo'lsa, 87 foizi to'garak rahbarining shaxsiy namunasi va motivatsion yondashuvi ularda o'qishga hamda jamoat ishlarida faol qatnashishga bo'lgan qiziqishni kuchaytirganini qayd etdi. Shuningdek, 90 foiz talaba to'garak mashg'ulotlari kelajak kasbiy faoliyati uchun zarur bo'lgan amaliy ko'nikmalarni rivojlantirishga yordam berganini ta'kidladi.

Pedagogik kuzatish natijalari ham ijobiy tendensiyani ko'rsatdi. Tajriba guruhi talabalarida ijtimoiy faollik o'rtacha 31 foizga, liderlik ko'nikmalari 27 foizga, ijodiy tashabbuslar 35 foizga hamda kasbiy o'ziga bo'lgan ishonch 29 foizga oshgani aniqlandi. Mazkur ko'rsatkichlar to'garak rahbarining maqsadli pedagogik faoliyati talabalarning nafaqat bilim va ko'nikmalarini, balki shaxsiy sifatlarini ham rivojlantirishga xizmat qilganligini isbotlaydi.

Olingan natijalar tahlili shuni ko'rsatadiki, oliy ta'lim muassasalarida faoliyat yuritayotgan to'garak rahbari talabalarning bo'sh vaqtlarini mazmunli tashkil etishda asosiy pedagogik subyektlardan biri hisoblanadi. U faqat mashg'ulot olib boruvchi emas, balki tarbiyachi, tashkilotchi, motivator, maslahatchi va mentor sifatida ham talabalarning shaxsiy hamda kasbiy rivojlanishiga bevosita ta'sir ko'rsatadi.

Tadqiqot davomida qo'llanilgan interaktiv metodlar talabalarni passiv tinglovchidan faol ishtirokchiga aylantirdi. Ayniqsa, loyiha metodi, "Case-study", debat va ijodiy laboratoriyalar talabalarning mustaqil fikrlashi, muammolarni tahlil qilishi, qaror qabul qilishi hamda jamoada ishlash kompetensiyalarini rivojlantirishda yuqori samaradorlik ko'rsatdi. Bu esa zamonaviy ta'lim jarayonida an'anaviy mashg'ulotlardan interfaol yondashuvlarga o'tish zarurligini yana bir bor tasdiqlaydi.

Muhokama natijalari shuni ham ko'rsatadiki, to'garak rahbarining kasbiy kompetensiyasi, pedagogik mahorati, kommunikativ madaniyati va innovatsion yondashuvi to'garak faoliyati samaradorligini belgilovchi muhim omillardandir. Rahbar tomonidan yaratilgan qulay psixologik muhit, talabalarning tashabbuslarini qo'llab-quvvatlash va individual yondashuv ularning o'z imkoniyatlariga bo'lgan ishonchini oshirib, ijtimoiy faolligini kuchaytiradi.

Bundan tashqari, raqamli texnologiyalar, onlayn ta'lim platformalari, elektron portfolio, virtual loyiha ishlari va zamonaviy axborot-kommunikatsiya vositalaridan foydalanish to'garak faoliyatini yanada takomillashtirish imkonini beradi. Bu esa talabalarning nafaqat bo'sh vaqtini mazmunli tashkil etishga, balki ularning raqamli kompetensiyalarini, mustaqil ta'lim olish ko'nikmalarini va innovatsion fikrlashini rivojlantirishga ham xizmat qiladi.

Tadqiqot natijalari to'garak rahbarining ilmiy-metodik tayyorgarligi va pedagogik mahorati talabalarning bo'sh vaqtlarini unumli tashkil etish, ularning kasbiy motivatsiyasini oshirish hamda har tomonlama barkamol shaxs sifatida shakllanishida muhim omil ekanligini ilmiy jihatdan tasdiqlaydi.

Xulosa

Olib borilgan tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, talabalarning bo'sh vaqtlarini mazmunli va samarali tashkil etishda to'garak rahbari muhim pedagogik hamda tarbiyaviy o'rin egallaydi. To'garak rahbarining kasbiy mahorati, innovatsion yondashuvi va talabalar bilan samarali hamkorlikni yo'lga qo'yishi ularning bo'sh vaqtini foydali faoliyat bilan band etish, ijodiy salohiyatini rivojlantirish hamda kasbiy kompetensiyalarini shakllantirishda muhim omil hisoblanadi. Tadqiqot davomida qo'llanilgan zamonaviy interaktiv metodlar talabalarning mashg'ulotlarga qiziqishini oshirish, mustaqil fikrlash, jamoada ishlash, liderlik qobiliyatlari va kasbiy motivatsiyasini rivojlantirishga ijobiy ta'sir ko'rsatgani aniqlandi.

Tadqiqot natijalari shuni tasdiqladiki, to'g'arak faoliyatini talabalar ehtiyojlari va qiziqishlariga mos ravishda tashkil etish, zamonaviy pedagogik texnologiyalar hamda raqamli vositalardan samarali foydalanish ularning bo'sh vaqtini unumli rejalashtirish, ijtimoiy faolligini oshirish va o'z ustida muntazam ishlash ko'nikmalarini shakllantirishga xizmat qiladi. Shu bilan birga, to'g'arak rahbarining motivatsion va mentorlik faoliyati talabalarning o'ziga bo'lgan ishonchini mustahkamlash, kasbiy yo'nalishini aniq belgilash hamda kelgusidagi mehnat faoliyatiga puxta tayyorlanishida muhim ahamiyat kasb etadi.

Oliy ta'lim muassasalarida to'g'araklar faoliyatini ilmiy asosda takomillashtirish, ularni zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida tashkil etish hamda to'g'arak rahbarlarining kasbiy kompetentligini muntazam rivojlantirib borish talabalarning har tomonlama barkamol shaxs sifatida shakllanishi, bo'sh vaqtini mazmunli o'tkazishi va kelajakdagi kasbiy muvaffaqiyatini ta'minlashning muhim shartlaridan biri hisoblanadi.

Adabiyotlar, References, Литературы:

1. Мирзиёев Ш.М. Янги Ўзбекистон стратегияси. – Тошкент: Ўзбекистон, 2021. – 464 б.
2. Ишмухамедов Р.Ж., Йўлдошев М. Таълимда инновацион педагогик технологиялар. – Тошкент: Фан ва технология, 2017. – 304 б.
3. Муслимов Н.А. Касбий компетентлик асослари. – Тошкент: Фан, 2015. – 280 б.
4. Зимняя И.А. Педагогическая психология. – М.: Логос, 2010. – 384 с.
5. Вербицкий А.А. Активное обучение в высшей школе. – М.: Высшая школа, 1991. – 207 с.
6. Сластенин В.А., Исаев И.Ф., Шиянов Е.Н. Педагогика. – М.: Академия, 2013. – 608 с.
7. Беспалько В.П. Слагаемые педагогической технологии. – М.: Педагогика, 1989. – 192 с.
8. Хуторской А.В. Современная дидактика. – СПб.: Питер, 2001. – 544 с.
9. UNESCO. Reimagining Our Futures Together: A New Social Contract for Education. – Paris: UNESCO, 2021.
10. OECD. Education at a Glance 2024: OECD Indicators. – Paris: OECD Publishing, 2024.